

LEXER geeft belangwekkende technische staaltjes van de verplaatsing van gewrichtsdeelen en beenderen bij den mensch.

In de chirurgische behandeling der verwondingen en der ziekten aan den hals, de lichttherapie bij de nog voor operatief ingrijpen vatbare kankergezwellen besprekend, haalt PAYR, de woorden van LAZARUS met instemming aan: „eerst het staal, dan de straal.”

De 20ste aflevering wordt in hoofdzaak gevuld door HEINEKE (Leipzig) met de chirurgische behandeling der breuken en der ziekten en verwondingen van buikwand en middenrif. Volgens een statistiek van BERGER te Parijs over 10000 polikliniek-patiënten zou op iedere 14.9 man en 44.7 vrouw een breuklijder voorkomen.

De rest van deze aflevering en een deel der volgende vult LEDDERHOSE (Straatsburg) met een stelselmatig overzicht over de behandeling der breuken en ontwrichtingen der ledematen; tal van praktische raadgevingen worden in de cursief gedrukte zinnen gegeven.

Ook de behandeling der verwondingen en ziekte der weeke deelen door POPPERT (Giessen), die hierbij aansluit, vormt een leerboek op zich zelf, maar geeft geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen in vergelijking met vorige uitgaven.

Niet alle verhandelingen zijn even goed verzorgd, maar het geheel is een aangenaam bezit.

N. P. VAN SPANJE.

Ergebnisse der Immunitätsforschung, Experimentellen Therapie, Bakteriologie und Hygiene, herausgegeben von W. WEICHARDT. Bd. I, 1914. Berlin, JULIUS SPRINGER. Prijs 20.— mark, geb. 22.60 mark.

Sedert 1906 geeft WEICHARDT zijn „Jahresbericht” uit, dat in hoofdzaak een refereerend karakter droeg. Te beginnen met den vierden jaargang werd het uitgebreid door overzichten in den vorm van opstellen over onderwerpen uit de in den titel genoemde gebieden van wetenschap. Het jaarbericht werd aldus steeds omvangrijker, totdat het wenschelijk bleek, de stof te beperken. Dit is nu geschied. Men heeft het referatendeel laten vallen. Gemist zal dit niet worden, aangezien in Duitschland met name het *Centralblatt für Bakteriologie*, het *Centralblatt für Immunitätsforschung*, de *Zeitschrift für Chemotherapie* e.a. daarin voorzien. Zoo zal het jaarbericht voortaan als „Ergebnisse” verschijnen, „und soll nur noch Uebersichten der wichtigsten im Vordergrund des Interesses stehenden Kapitel unserer Wissenschaft aus der Feder berufener Spezialforscher enthalten”. WEICHARDT houdt in zijn voorbericht nog een philippica tegen *subjectieve disputaties* (persoonlijke twistgesprekken), die hier en daar

in onze wetenschappelijke literatuur zijn binnengeslopen, en die hij — in tegenstelling met welkome *objectieve discussies* (zakelijke besprekingen) — uit zijn periodiek gestrengelijk wil weren.

In het eerste artikel geeft J. G. FITZGERALD aan de hand der *Hygienic Laboratory Bulletins* een beredeneerd overzicht van de voornaamste onderzoekingen, die in den loop der jaren in het Hygiënisch Laboratorium der Vereenigde Staten te Washington zijn verricht. Sommige daarvan waren ons reeds bekend. Deze samenvatting dwingt ons eerbied af voor het theoretisch zoowel als praktisch belangrijke werk, dat in het genoemde instituut wordt verricht.

Een zeer uitvoerig artikel over mutaties bij bacteriën en andere mikroörganismen is door PH. EISENBERG geleverd, die zelf de literatuur over dit onderwerp met onderzoekingen van beteekenis heeft verrijkt. Ik wil uit dit stuk slechts aanstippen, dat de schrijver er tegen waarschuwt om, uitgaande van het feit, dat verreweg de meeste der tot nu toe bekende mutaties op verlies van eigenschappen berusten, tot een zóó verstrekkende gevolgtrekking als die van BEIJERINCK te komen, n.l. dat de mutatie niets nieuws kan scheppen, en dat er geen principieel verschil tusschen mutatie en atavisme zou bestaan. Zonder twijfel mag men in zekeren zin spreken van de erfelijkheid van verworven eigenschappen bij mikroörganismen. Een van de meest noodzakelijke voorwaarden voor verder onderzoek op dit gebied is echter een zoo scherp mogelijke en algemeen aanvaarde bepaling van de begrippen, waarmede men werkt (mutatie, variatie, modificatie, enz.).

KLIMMER geeft een grondige bakteriologische en serologische studie van de smetstof, die den infectieusen abortus bij de koeien veroorzaakt (*korynebacterium abortus infectiosi*, BANG).

PETRUSCHKY, de hardnekkige voorvechter van de specifieke behandeling bij tuberculose, geeft belangrijke beschouwingen over immuniteit bij tuberculose. Sedert de onderzoekingen van RÖMER kennen wij het betrekkelijke weerstandsvermogen van vroeger reeds besmette individuen tegen een superinfectie met kleine hoeveelheden van matig virulente smetstof, terwijl zij het afleggen tegen groote hoeveelheden of wel intercurrente ziekten en ongevallen. Deze labiele toestand is door PETRUSCHKY „Durchseuchungsresistenz” genoemd. Tusschen dezen en den stabielen gezondheidstoestand der immuniteit bestaat een brug, welke met behulp van een juiste individualiseerende specifieke behandeling kan worden overschreden.

FITZGERALD heeft een overzicht geschreven van de belangrijke onderzoekingen van FLEXNER, NOGUCHI en andere Amerikanen over poliomyelitis anterior.

GAY beschrijft de wordingsgeschiedenis van de immuniseering tegen typhus. Hij bepleit het gebruik van een gesensibiliseerde, gewasschen, gepraecipiteerde, met alcohol gedooide en fijngewreven entstof. Hij beveelt o.m. aan, om, wanneer men een vermoedelijken typhusstam heeft rein gekweekt, die echter met gewoon typhusserum niet tot agglutinatie is te brengen, in zulke gevallen de proef te nemen met serum van een dier, dat is voorbehandeld met bacillen, gekweekt op bloedagar. De onderzoekingen van BORDET en SLEESWIJK over den kinkhoestbacil brachten hem op dit denkbeeld.

DOERR geeft, zooals wij dat van hem gewend zijn, een grondig overzicht van de nieuwste uitkomsten op het gebied der anaphylaxie. In meer dan 100 bladzijden druks behandelt hij de betreffende literatuur, verschenen tusschen 1 November 1912 en 1 Mei 1914 (niet minder dan 556 nummers!). En tóch moet hij zijn laatste zinsnede aldus aanvangen: „Solange man nicht sichergestellt hat, was Anaphylaxie ist”

Het volgend opstel van VAUGHAN over „Die Phänomene der Infektion”, dat men in zijn geheel moet lezen, is een fraai bewijs ervan, hoe de nieuwere biochemische fermentonderzoekingen bezig zijn, onze voorstellingen van besmetting, virulentie, toxinen, enz. belangrijk te wijzigen.

In het daarop volgend artikel geeft ondergeteekende een samenvattend overzicht van het vraagstuk der specificiteit, zoowel in de bacteriologie als in de immuniteitsleer, waarbij hij gelegenheid vindt, zijn standpunt ten opzichte van FRIEDBERGER in zake de specificiteit in de leer der anaphylaxie nader toe te lichten.

Hierna volgt SÜPFLE met een lezenswaardig overzicht van de ontwikkeling onzer kennis van de vaccine- (pokken-)immuniteit.

Het werk zou niet volledig zijn, indien niet de nieuwste en zeer rijke literatuur over de reactie van ABDERHALDEN de revue ware gepasseerd. Hiervoor heeft ROTHACKER gezorgd. Daarnaast bespreekt hij nog in het kort de reactie van WEICHARDT (die berust op het bijzondere gedrag van de eiwitsplitsingsproducten, die onder den invloed der afweerfermenten zijn ontstaan, ten opzichte van katalysatoren), benevens de serumdiagnose der zwangerschap volgens ROSENTHAL (welke is gegrond op de verhoogde antiproteolytische werking van het serum tijdens de zwangerschap).

Een naam- en een zaakregister besluiten dit werk van 470 bladzijden. Dat ditmaal slechts Duitschers en „neutralen” eraan meewerkten, is geen verschijnsel der tijdsomstandigheden. Het werk was reeds persklaar, toen de oorlog uitbrak. Bovendien weet Referent, dat WEICHARDT — hij moge al zijn wetenschappelijk stokpaardje hebben (wie onzer is vrij daarvan?) — in zijn jaarbericht tot nu toe

steeds objectiviteit nastreefde en zijn „Ergebnisse” als een forum van waarlijk internationale wetenschap beschouwde. Indien zijn streven in die richting blijft, dan heeft hij recht op onze belangstelling en onzen steun.

J. G. SLEESWIJK.

Ueber das Vorkommen des endemischen Kropfes und der Schilddrüsenvergrößerung am Mittelrhein und in Nassau.
 Untersuchungen von Sanitätsrat Dr. PAGENSTECHEK. Hierzu 3 Tafeln. Mit einem Vorwort von Geh. Med. Rat. Prof. Dr. K. GARRÉ in Bonn a. Rh. Wiesbaden, J. F. BERGMANN. 1914.
 Prijs 4 mark.

Het is bekend, dat krop endemisch voorkomt in de streek van den Middenrijn, zij het al in veel mindere mate dan in Baden en Zwitserland. Nauwkeurige statistieke gegevens ontbreken echter. Men behelpt zich met een oude statistiek, door FALCK in 1843 opgemaakt, waaraan verschillende gebreken kleven. Daarom heeft schrijver gemeend een nuttig werk te verrichten door opnieuw statistieke gegevens te verzamelen. Onderzocht zijn schoolkinderen op schildkliervergrooting en op krop en verder is gebruik gemaakt van de opgaven omtrent krop, verkregen bij het geneeskundig onderzoek van recruten. Door het onderzoek wordt bevestigd, dat de endemie niet sterk is. Wat de cijfers betreft, het percentage van krop is voor vele gemeenten slechts van 2 tot 5, is voor andere gemeenten weliswaar veel hooger, doch verheft zich slechts bij uitzondering, voor een enkele gemeente, tot 50. Kretinisme komt verder nergens voor en groote kroppen zijn zeldzaam. Ook schijnt de endemie, naar vroegere opgaven en herinneringen te oordeelen, aan het verminderen te zijn. Schrijver heeft bovendien nagegaan, of de verschillen in het plaatselijk voorkomen der endemie in verband staan met verschillen in de plaatselijke aardkundige gesteldheid van den bodem. Volgens BIRCHER toch zou het krop veroorzakende miasma van het drinkwater afkomstig zijn uit de in de zeebezinksels van bepaalde aardlagen aanwezige fossiele planten en dieren en zoo zou de aardkundige gesteldheid van den bodem op het voorkomen van krop een grooten invloed uitoefenen. De bodem van de onderzochte streek bestaat voor een deel uitsluitend uit devonische lei, een oude zeevorming, en voor een ander deel uit devonische lei, gemengd met of bedekt door andere aardlagen. Het blijkt nu uit de cijfers, dat in het algemeen de endemie in het eerste gedeelte sterk en in het laatste gedeelte zwak of niet aanwezig is. De hypothese van BIRCHER wordt dus door het onderzoek bevestigd of althans niet tegengesproken.

VAN DER WEIJDE.